

Uzunarsılı, İsmail Hakkı (200207)

TÜRKİYE'NİN BİRİKİMLERİ-5 TARİHÇİLER

23 Nisan 2016

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

EDİSYON

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	239148
Tas. No:	920 TÜR.B

İstanbul
2015

İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI

(1888-1977)

Uzun yıllar süren öğretim faaliyeti ve birkaç kütüphane rafını doldurabilecek sayıda değerli yazı ve eserleri ile şimdi Türk tarihçiliğinin önderi, eski deyimle 'Reîsü'l-Müverrihîn' sıfatına hâiz "Hocaların Hocası" olan tarihçi...

32-44

TÜRK TARİH KURUMU - HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE TARİHÇİLİK VE TARİH YAYINCILIĞI SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER

ANKARA 18-20 MART 2010

Editör
PROF. DR. MEHMET ÖZ

Türkiye İslam Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	1998/4
Tas. No:	907 Cumhuriyet

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ - ANKARA
2011

200207

İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI
(23 AGUSTOS 1888-10 EKİM 1977)

MEHMET İPŞİRLİ*

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte pek çok alanda girişilen yeni hamleler içerisinde Türk dili ve tarihi konusundaki çalışmaların çok önemli ve anlamlı bir yeri vardı. Çünkü bu iki alan aynı zamanda yeni ulus devletinin kimliğinin inşasındaki en önemli iki temel taşı teşkil ediyordu. Atatürk her iki kurumun sadece kurulması için çaba göstermekle kalmamış devamlı olarak faaliyetlerini yakından takip etmiş, uzmanların yorumlarından da istifade ile kendi görüşlerini ortaya koymuştur. Onun başkanlık ettiği tarih ve dil toplantılarına, ayrıca sofrasına katılanların konuşmaları konuya yaklaşımları, konulara vukufları gibi hususlara dair o devrin ricalinin hatıratında, yazılarında önemli bilgiler bulunmaktadır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı bu toplantılara davet edilen ve katılan şahsiyetlerden birisi idi. Az konuşan, fikrini her hangi bir tevile meydan vermeyecek tarzda açık ifade eden ve görüşlerinde fikrî salabet gösteren Uzunçarşılı'yı başta Atatürk olmak üzere toplantıya katılanların takdir ettikleri, bazı şahitlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır¹.

Osmanlı tarihi üzerine siyasi ve ideolojik yaklaşımdan uzak belge neşirleri, monografi çalışmaları ve bilhassa Osmanlı teşkilat tarihi üzerine umumi telifleriyle tanınan bulunduğu her şehir ve kurumun hakkını veren Cumhuriyet döneminin bu büyük tarihçisini değerlendirmek ve bütün özellikleriyle tanıtmak zordur². "Tarihçi olunmaz tarihçi dünyaya gelir" anlayışını Uzunçarşılı'nın

* Prof. Dr., Fatih Üniversitesi Tarih Bölümü.

¹ Bu konuda önemli bir hatıra, 10 Ekim 1977'de Uzunçarşılı'nın rahmetli olduğu günde Edebiyat Fakültesi adına Oktay Aslanapa Hocamızın başkanlığında üç dört arkadaş Fakülte arabası ile önce Saryyer Büyükdere'deki yalına gittik daha sonra da cenaze namazının kılınacağı yakındaki camiye gittik. Biraz erken varmışız. Merhum Yusuf Hikmet Bayur'da orada idi. Elini öptük, Uzunçarşılı'dan bahsetmeğe başladık. "Atatürk'ün tarih toplantılarında beraberce çok bulduk. Tarihi konulardaki görüşlerini kısa ve net bir üslupla ifade eder ve fikirlerinde salabet gösterirdi" demişti.

² 1973 yılında doktora konuyla ilgili Topkapı Sarayı'nda çalışmam sırasında Saray Arşivi Şefi Ülkü Hanım'dan izin alarak iç salonda çalışan Rahmetli Uzunçarşılı'nın yanına gittim, elini öptükten sonra *Selamiki Tarihi* üzerine çalıştığımı söyledim, konuyla ilgili önemli bilgiler verdi, birçok tavsiyelerde bulunmuştu.

Eşrefoğlu, Eşref

"İsmail Hakkı Uzunçarşılı (23. Ağustos
1888-10 Ekim 1977)" "Felsefe Dergisi",
İstanbul.

1978 sayı 2 sf. 167-169

Yıldız, Hakkı Durmuş (v. 1331/1377)
Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı-
nın Armağanı / Tarih Tarih Kurumu
(H.D. Yıldız'ı --- ss. 445-448; 24 cm
Tarih Enstitüsü Dergisi ---
1976-1977 (İSTANBUL, i.ü. Edebiyat
Fakültesi)
1. Tarih Tarih Kurumu (424) E. d. d. d.
ed.

Türkçesi mevcut

- UZUN-
ÇARŞILI
İsmail
Hakkı
4817. Uzunçarşılı, İsmail H.: Tārīh-i 'utmānī / niwīšta-i Is-
mā'īl Haqqī Ūzūnčārşīlī. - Tīhrān. - (Mu'assasa-i Muṭāla'āt wa
Taḥqīqāt-i Farhangī; ...)
Einheitssacht.: Osmanlı/tarihi. - Inhalt: Osmanische Geschich-
te. - In arab. Schr., pers. 32 A 15250
2. Az fāth-i İstānbūl tā marg-i Sultān Sulaimān-i Qānūnī. -
Çāp 1. - [1991] = 1370 h.š. - 26, 903 S. : Ill., Kt. - (...; 635)
In arab. Schr., pers. 32 A 15250-2

09 NİS 1996

3883. Uzunçarşılı, İsmail H.: Kastamonu mesâhiri / İsmail
Hakkı Uzunçarşılı. - Ankara, 1990. - 112 S. - (Kastamonu
Eğitim Yüksekokulu yayınları; 5)
Inhalt: Biographien berühmter Männer aus dem Bezirk
Kastamonu. - Text türk. 9 E 4701

UZUN-
ÇARŞILI
İsmail Hakkı

75) Uzunçarşılı, İsmail Hakkı:

Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal : Büyük Selçukîler, Anadolu Selçukîler, Anadolu Beylikleri, İlhânîler, Karakoyunlu ve Akkoyunlularla Memlûklerdeki Devlet Teşkilâtına Bir Bakış. 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970. XIV + 520 S.. (Türk Tarih Kurumu Yayınları ; VIII. Seri - Sa. 10a)

Sign.:59225

27 TEMMUZ 1994

27 TEMMUZ 1992

78) Uzunçarşılıoğlu, I. Hakki:

Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri. Siyasi,

10

Idari, Fikri, İktisadi Hayat; İلمي ve İçtimai Müessesler; Halk ve Toprak. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1937. 136 S. + zahlr. Ill., Tab. u. Kt..
(Türk Tarih Kurumu Yayınları : VIII Seri, No. 2)
Sien.:64003

Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1986'dan beri İzmir'de Türkçe öğretmenliği yapmakta, dul olarak iki çocuğuyla yaşamaktadır. İlk şiiri 1991'de *Çağdaş Türk Dili* dergisinde çıktı. Sonraki şiir ve yazıları *Yeni Biçem*, *Varlık*, *Damar*, *Dize*, *Kavram Kargaşa* gibi dergilerde yayımlandı. Şiir dilini buldu. Biçimini de şiirleştirdi. 1995'te Çankaya Belediyesi ve Damar Dergisi Şiir Üçüncülük ödülünü, 1998'de Orhon Murat Arıburnu Şiir ödülünü kazandı. **Eserleri/Şiir:** *Sabahçı Su Kıyıları* (1995), *Yaşamaşk* (1998).

Kay.: SÇYŞA, s. 502-503; TBEA 2/874. ↔ G. OKUTAN

UZUNCA, Galip (1922-?): Şair- tabip. Bursa'da doğdu. Tıp doktorudur. Sanat dergilerinde yazıları ve şiirleri yayımlandı. **Eserleri/Şiir:** *Bahar Gülleri* (Bursa 1993), *Bursa Nağmeleri* (Bursa 1998), *Bursa Sevdası* (Bursa 1998).

Kay.: *Ana Dergisi*, Mayıs 1999, sayı 242, s. 18. ↔ Yaz. Krl.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1888-10.10.1977): Tarihçi, şair, öğretim üyesi. İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimine Eyüp'te mahalle mektebinde başladı. Mercan İdadisinden sonra Darülfünun Edebiyat Medresesi/Fakültesini bitirdi. 1912'de Kütahya İdadisi Tarih-Coğrafya Öğretmenliğine atandı. İlk öğretmenlik yıllarından itibaren tarih araştırmalarına büyük zaman ayırdı. Kütahya ilindeki araştırmaları 1932'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından *Kütahya Şehri* adıyla yayımlandı. Kütahya Belediye Meclisi kendisini fahrî hemşehriliğe lâyık buldu. Millî Mücadele'de Kuvay-ı Milliyeye katılarak çetelerin raportörlüğünü yaptı. Kütahya'nın işgalinden sonra Eskişehir'e, daha sonra da Ankara'ya geldi. Trabzon Sultnisi tarih öğretmenliğine tanı. Trabzon'a giderken bir süre Kastamonu'da kaldı. *Açık Söz* gazetesine yazdığı yazılarla Vali Refik Beyin dikkatini çekti. Bunun üzerine Kastamonu İdadisi tarih öğretmenliğine tayini çıktı. Araştırmaları ve

Açık Söz gazetesindeki yazıları ile tanındı. Balıkesir Lisesi Müdürlüğüne tayin edildi. Tarih incelemeleri burada da devam etti. *Karesi Lisesi Salnâmesi*, *Karesi Meşahiri*, *Karesi Tarihçesi* adlı üç eser verdi ve Vilâyet Meclisi tarafından fahrî hemşehriliğe lâyık görüldü (1925). Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği yaptı. 1926'da İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirildi. 1927'de Balıkesir Milletvekili oldu. 24 yıl mecliste kaldı. Milletvekilliğinin yanı sıra tarih araştırmalarını bırakmayan Uzunçarşılı, Dr. Reşit Galib zamanında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine profesör oldu. Türk Tarih Kurumu üyesi sıfatını da ölünceye kadar sürdürdü. 1950 seçimleriyle meclisten ayrılarak zamanını bütünüyle tarih araştırmalarına verdi. Çalışmalarına daha çok mahallî tarih araştırmaları ve şehir monografileriyle başlayan Uzunçarşılı *Kitabeler* adlı iki büyük büyük ciltten meydana gelen büyük eserinden sonra, Anadolu Beylikleri üzerine yöneldi. Başbakanlık ve Topkapı Sarayı arşivlerinden yararlanarak Osmanlı tarihinin her yönünü ilgilendiren malzeme ile çeşitli makalelerden başka, Osmanlı İmparatorluğunun siyasî tarihi ve devlet teşkilâtı ile ilgili büyük eserler verdi. Dünya tarih literatürüne Hammer'den sonra en güvenilir ve geniş Osmanlı tarihini kazandırdı. Yazı hayatına *Açık Söz* gazetesıyla devam eden tarihçi, Kastamonu'da 1922'de yayımlanmaya başlayan *Doğu* dergisinin sorumlu müdürlüğünü de yaptı. Tarihçiliği yanında, şairliği de olan Uzunçarşılı, şiirlerinde *Hezar-Dinar* ve *Savcı* mahlaslarını kullandı. Çoğu mizahî olan bu şiirler bir divançeyi dolduracak çoklukta. **Eserleri:** *Kütahya Şehri Kitabeler* (2 c. 1927-1929), *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri* (Ank.1937), *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal* (İst. 1941), *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağa ve Alemdar Mustafa Paşa* (İst. 1942), *Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapıkulu Ocakları* (2 c.,Ank. 1943-1944), *Osmanlı Devleti Saray Teşkilâtı* (1945), *Mid-*

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VII. DİZİ — Sa. 70^a

İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'YA ARMAĞAN

15 TEMMUZ 1993

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı

2. Baskı

T.C. Kültür Bakanlığı Türk Tarih Kurumu Ankara	
Kayıt No. :	13108
Tasnif No. :	956 İSM.H

Birinci baskı : 1976
İkinci baskı : 1988

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA
1988

yelpazede etnoğrafya, arkeoloji, nümizmatik, epigrafi ve edebî eserleri inceleyerek, tarihin türlü cepheleriyle bir bütün içinde ele alınması gerektiğine inanır; o ileri metodolojiyle kuşkusuz Türk tarihinin karanlık kalmış birçok sorularını aydınlığa çıkarmıştır. Prof. John Woods, Z. Velîdî'nin *Umumî Türk Tarihine Giriş* eserinin bir hazine olduğunu ve İngilizce'ye mutlaka çevrilmesi gerektiğini söylemiştir. Z. Velîdî'nin Başkurdistan'da bozkır göçebe kültürü geleneklerinin kuvvetle yaşadığı bir çevreden gelmesi,¹⁵ kaynak dilleri Türkçe, Arapça ve Farsça'ya hakimiyeti, Rusya ve Almanya oryantalist çevreleriyle yıllarca beraber çalışması, onun geniş anlamda Türk tarihi soruları üzerinde bir otorite olarak tanınmasını sağlamıştır. Avrupa'da birçok tanınmış ilim cemiyetinin üyesi olduğu gibi, kendisine çeşidi ilmî payeler verilmiştir. Haziran 1967'de Manchester Üniversitesi kendisine, merasimle *Fahrî Doktor (doctor honoris causa)* unvanını tevcih etmiştir. Dostu Kari Jahn, onu büyük Rus oryantalistleri V. Barthold ve V. Minorsky ile kıyaslar. Bununla beraber, Z. Velîdî'nin tarihî metod disiplini ve ilmî kişiliği üzerinde fikirler farklıdır. Birileri, onun tarihî kanıtları acele yorumlayarak abartılı teoriler ortaya attığını belirtirler. Bu bakımdan bazı öğrencileri (meselâ F. Kırzioğlu, İ. Kafesoğlu) aynı yolu izlemişlerdir. "İslâmiyet Türk'ü koruyan en önemli kültür bağıdır; ona sarılın ve o kültürün yüceliğine inanın" inancıyla Z. Velîdî, kuşkusuz, 1960-1980'lerdeki Türk-İslâm sentezi akımını hazırlayanlardan biridir.

İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI¹⁶ (1888-1977)

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 23 Ağustos 1888'de Eyüp'te dünyaya geldi. II. Meşrutiyet döneminin birçok aydınları gibi, orta tahsilini Askerî Rüşdiye'de ve Mercan İdâdîsi'nde tamamladı. İdâdî'den mezun olan İ. H. Uzunçarşılı öğretmen olmak arzusuyla Darülfünun Edebiyat bölümüne kaydoldu. Orada tanınmış kişilerden, bu arada Ahmed Midhad, Abdurrahman Şeref, Mehmed Âkif, İzmirli Ahmed Hikmet, Hamdullah Suphi'den ders aldı. Çok istediği muallimlik hizmetine, ilkin Kütahya idâdîsinde tarih-coğrafya muallimi olarak başladı. Kütahya'nun Yunan kuvvetleri tarafından işgali üzerine Ankara'ya geldi. Kütahya tarihi üzerinde toplamış olduğu malzemeyi işleyerek *Kütahya Tarihi'ni* Ankara'da yayınladı. 1921'de Kastamonu Sul-

¹⁵ Değerli öğrencisi ve yakını T. Baykara'ya göre "fikrî hayatını şekillendiren en önemli unsur Türk örfüdür".

¹⁶ Bu yazıda biyografik notlar, üstadın öğrencisi Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın kendisiyle konuşmaları ve notlarına göre kaleme aldığı "Hal Tercümesi" esas tutularak verilmiştir; bkz. *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*. Ankara. TTK 1976, XIII-XIX.

H. İnalçık: "Türkiye'de Modern Tarihçiliğin Kurucuları"
 Muhafazakâr Düşünce, 2/7, Ankara, 2006, s. 1-44.
 tanî'si tarih muallimliğine atandı. İsmail Habib, Hasan Fehmi gibi aydın kişilerle bulunduğu Kastamonu'da *Açık Söz* gazetesinde Kastamonu Meşâhîri'ne ait seri yazılar ile *Musâhabe-i Tarihiyye* başlığı altında tarih yazıları yazdı.

İlk tarih yazılarını ünlü kişiler üzerinde toplamakla beraber şehir ve kurumlar tarihi üzerinde de *Açık Söz* gazetesinde yazılar yayınladı. Bunda, kuşkusuz, Ahmed Refik'in etkisi olmuştur. Bu arada bir *Sinop ve Kastamonu Rehberi* hazırladı. Oradan Karesi Sultanîsi'ne (Kasım 1923), ertesi yıl Maarif müdürlüğüne atanması (1924) üzerine İ. Hakkı'nın hayatında yeni bir dönem açıldı. Kastamonu'daki gibi *Karesi Meşâhîri ve Karesi Tarihi'ni* yayınladı ve Karesi fahrî hemşehriliğini kazandı. Hizmetleri takdir olunan İ. Hakkı Maarif Vekâleti Genel Müfettişi (Ekim 1925), ertesi yıl İlk Tedrisat Müdürü (Ocak 1926) atandı. Böylece, İ. H. Uzunçarşılı, gittiği yerlerde bölge tarihi üzerinde malzeme topladı. Bu çalışmalar ileride, *Anadolu Beylikleri ve Şehir Tarihçiliği* tarihi üzerindeki incelemelerine esaslı bir başlangıç oluşturmuştur. Ancak onda şehir tarihi kavramı dar bir çerçevede kalmıştır. İ. Hakkı'ya göre, şehir veya bölge tarihi denince, temelde, o bölgede yetişen büyük kişiler (*meşâhîr*) ve hanedanlar anlaşılmaktadır. 1923-1933 yıllarında *Anadolu Beylikler Tarihi* yakın bir ilgi odağı idi. TOEM etrafındaki yazarlar da (H. Edhem, A. Tevhîd) aynı çaba ile kitâbeler toplamakta idiler. *Meşâhîr'in* hayatlarını incelemek için İ. H. Uzunçarşılı da kitâbeler toplayıp yayınlamaya önem vermiş¹⁷ ve TOEM ile yakın ilişkisi bu konu dolayısıyla olmuştur. Karesi tarihi üzerinde çalışmaları, İ. H. Uzunçarşılı'ya 1927 Ekim seçimlerinde Balıkesir (Karesi) meb'usu seçilmesini sağlamıştır. Ama, sonuna kadar onun temel faaliyeti eğitim ve tarihçilik alanlarında toplanmıştır. Atatürk'ün emriyle, meb'uslukla birlikte İstanbul Üniversitesi Edebiyat Bölümü'nde tarih hocalığına atandı.

Eski dostu Hamdullah Suphi'nin delâletiyle Atatürk'ün kurduğu yeni Türk Tarih Kurumu'na üye seçildi (1931). Kurum tarafından yayınlanması karar altına alınan *Genel Türk Tarihi* projesinde, Osmanlı tarihinin 1789'a kadar olan bölümü İ. H. Uzunçarşılı'ya havale olundu. İ.H. Uzunçarşılı o devrin tarihçileri gibi, idâdîde klasik Osmanlı edebiyatı üzerinde esaslı bilgi edinmiş ve sonraları *Hezâr-Dinâr* ve Sava takma adlarıyla birçok manzumeler yayınlamıştır.

Üstadın TTK yılları (1931-1977), kendisine "reisü'l-müverrihîn" lâkabını kazandıran yoğun araştırma ve yayın faaliyeti yılları olmuştur. TTK'unda

¹⁷ İ.H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I, İstanbul, 1927; II. Cilt 1928, III. Cilt 1929 (bkz. A.S. Erzi, "İ. H. Uzunçarşılı Yayınları", *Armağan*, XXVI).

TARİHİ COĞRAFYA

1. "Azerbaycan'ın Tarihi Coğrafyası", *AYB*, I (1932), 35-48, 69-83, 123-132, 145-156.
2. "Orta Asya'daki Kuraklığa Dâir", I, *TTKZ*-167-176.
3. "Orta Asya'daki Kumaltı Şehirlerine Dâir", I, *TTKZ*, 369-376.
4. *Onyedî Kumaltı Şehri ve Sadri Maksudi Bey*, İstanbul, 1934.
5. "Der Islam und die geographische Wissenschaft", *Hetner's Geographische Zeitschrift*, 1934, 361-372.
6. *Biruni's Picture of the World*, New Delhi, 1940, 142 sahife.

İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI²⁶ (1888-1977)

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 23 Ağustos 1888'de Eyüp'te dünyaya geldi. Babası Uzunçarşılı Mehmed Lâtif Efendi, annesi Râtube Hanım'dır. II. Meşrutiyet döneminin birçok aydınları gibi, orta tahsilini Askerî Rüşdiye'de ve Mercan İdâdisi'nde tamamladı. İdâdi'de mektebin idarecileri tanınmış şahsiyetlerdi; Hüseyin Cahid, sonra tarihçi Ali Reşad Bey müdür oldu. İ.H. Uzunçarşılı Ali Reşad'ın derslerinden istifade ettiğini belirtmiştir. İdâdi'den mezun olan İ.H. Uzunçarşılı öğretmen olmak arzusuyla Darülfünûn Edebiyat bölümüne kaydoldu. Orada tanınmış kişilerden, bu arada Ahmed Midhad, Abdurrahman Şeref, Mehmed Akif, İzmirli Ahmed Hikmet, Hamdullah Subhi'den ders aldı. Çok istediği muallimlik hizmetine, ilkin Kütahya idâdisinde tarih coğrafya muallimi olarak başladı. Hocalık onun ideali idi. Sekiz yıl Kütahya'da bu görevde kaldı. İdâdi mektebi, Sultaniye'ye çevrildi. Millî Mücadele başladığında *Kuvay-i Seyyare*'de gönüllü hizmet gördü; Kütahya'nın Yunan kuvvetleri tarafından işgali üzerine Ankara'ya geldi. Kütahya tarihi üzerinde toplamış olduğu malzemeyi işleyerek *Kütahya Tarihi*'ni Ankara'da yayınladı. 1921'de Kastamonu Sultanîsi tarih muallimliğine atandı. İsmail Habib, Hasan Fehmi gibi aydın kişilerle bulunduğu Kastamonu'da *Açık Söz* gazetesinde Kastamonu Meşâhîri'ne ait seri yazılar ile *Musâhabe-i Tarihiye* başlığı altında tarih yazıları yazdı. 1922'de şehirde bir *İlim Derneği* kuruldu (bu yazılardan bazıları: "Tosyalı Koca Nişancı Celâl-zâde Mustafa Çelebi", "Kastamonu Kütüphaneleri", "Eski Zamanlarda İstanbul'a Hicret Memnû", "İstiklâl-i Osmânî Münasebetiyle", "Eski Zamanlarda Menzil ve Posta Teşkilâtı", "Mevlânâ Nasrullah ve Nasrullah Camii", "Kasaba ve Köy İsimleri", "Türkçe Hutbe"). İlk tarih yazılarını ünlü kişiler üzerinde toplamakla beraber şehir ve kurumlar tarihi üzerinde de *Açık Söz* gazetesinde yazılar yayınladı. Bunda, kuşkusuz, Ahmed Refik'in etkisi olmuştur. Bu arada bir *Sinop*

²⁶ Bu yazıda biyografik notlar, üstadın öğrencisi Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın kendisiyle konuşmaları ve notlarına göre kaleme aldığı "Hal Tercümesi" esas tutularak verilmiştir: bkz. *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara, TTK 1976, XIII-XIX.

ve *Kastamonu Rehberi* hazırladı. Oradan Karesi Sultanîsi'ne (Kasım 1923), ertesi yıl Karesi Maarif müdürlüğüne atanması (Kasım 1923) üzerine, İ. Hakkı'nın yaşamında yeni bir dönem açıldı. Kastamonu'daki gibi Karesi Meşâhîri ve *Karesi Tarihi* üzerinde yayınlar yaptı ve Karesi fahri hemşehriliğini kazandı. Hizmetleri takdir olunan İ. Hakkı Maarif Vekâleti Genel Müfettişi (Ekim 1925), ertesi yıl İlk Tedrisat Umum Müdürü (Ocak 1926) atandı. Böylece, İ.H. Uzunçarşılı Bağımsızlık Savaşı yıllarında; eğitim alanında olduğu gibi, gittiği yerlerde bölge tarihi üzerinde malzeme topladı. Bu çalışmalar ileride, *Anadolu Beylikleri ve Şehir Tarihçiliği* üzerindeki incelemelerine esaslı bir başlangıç oluşturmuştur. Müfettişliği yıllarında Sivas vesair bölgelerde kitâbe toplama faaliyetini sürdürdü.

Ancak onda şehir tarihi kavramı dar bir çerçevede kalmıştır. İ. Hakkı'ya göre, şehir veya bölge tarihi denince, temelde, o bölgede yetişen büyük kişiler (meşâhîr) ve hanedanlar anlaşılmaktadır. 1923-1933 yıllarında *Anadolu Beylikler Tarihi* yakın bir ilgi odağı idi. TOEM etrafındaki yazarlar da (H. Edhem, A. Tevhîd) aynı çaba ile kitâbeler toplamakta idiler. Meşâhîr'in hayatlarını incelemek için İ.H. Uzunçarşılı da kitâbeler toplayıp yayınlamaya önem vermiş²⁷ ve TOEM ile yakın ilişkisi bu konu dolayısıyla olmuştur. İ.H. Uzunçarşılı özellikle Ahmed Tevhîd Bey'i üstadı olarak anardı. Karesi tarihi üzerinde çalışmaları, İ.H. Uzunçarşılı'ya 1927 Ekim seçimlerinde Balıkesir (Karesi) meb'usu seçilmesini sağlamıştır. Ama, sonuna kadar onun temel faaliyeti eğitim ve tarihçilik alanlarında toplanmıştır. Atatürk'ün emriyle, meb'uslukla birlikte İstanbul Üniversitesi Edebiyat Bölümü'nde tarih hocalığına atandı.

Eski dostu Hamdullah Subhi'nin delâletiyle Atatürk'ün kurduğu yeni Türk Tarih Kurumu'n üye seçildi (1931). Kurum tarafından yayınlanması karar altına alınan *Genel Türk Tarihi* projesinde, Osmanlı tarihinin 1789'a kadar olan bölümü İ.H. Uzunçarşılı'ya havale olundu. İ.H. Uzunçarşılı o devrin tarihçileri gibi, idâdide klasik Osmanlı edebiyatı üzerinde esaslı bilgi edinmiş ve sonraları *Hezâr-Dînâr* ve *Savcı* takma adlarıyla birçok manzumeler yayınlamıştır.

Üstadın TTK yılları (1931-1977), kendisine "reisü'l müverrihîn" lakabını kazandıran yoğun araştırma ve yayın faaliyeti yılları olmuştur. TTK'unda 1947'de üye olduğum zamandan başlayarak İ.H. Uzunçarşılı ile temasın olmuştur. TTK toplantılarında çok az konuşur; herhangi bir konuda taraf tuttuğu hissini vermekten kaçınırdı. Baş kaygısı cilt cilt hazırladığı eserlerinin yayın alanına çıkması idi. TTK Genel Sekreteri Uluğ İğdemir kendisine çok yardımcı oldu. Ucuz sarı sayfalı defterlere doldurduğu yazılar, Kurum'un eski harfleri iyi okuyan daktilosu Safiye Hanım'a teslim edilir; o bunları yeni harflere çevirir, oradan matbaaya gider, basılırdı. Prova tashihleri ve indeksler, çoğu zaman Kurum'ca tutulan asistanlar, özellikle Ali

²⁷ İ.H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, I. İstanbul, 1927; II. Cilt 1928, III. 1929 (bkz. A.S. Erzi, "İ.H. Uzunçarşılı Yayınları", *Armağan*, XXVI).

XIII. Türk Tarih Kongresi:

Ankara, 4-8 Ekim 1999

Kongreye Sunulan Bildiriler, I. cilt, Ankara-2002, s. 132-136.

1 NISAN 2003

DN: 86573

Cemaat-ı Mihmadlu, Cemaat-ı Cecelü ve Hacılar ve Mihmad Hüseyin tahrirde yazılmayub defterden hâric kalmağla Danişmendlü kadısı Mevlanan İsa imzasıyla mûmzâ defter getirüb defter-i cedide kayd oldular. hâne: 16. (s. 244b).

Cemaat-ı Kürd Mihmadlu-yı diğér, hâne: 24. (s. 244b).

Cemaat-ı Sarsallu, hâne: 56. (s. 245a).

Cemaat-ı Sarsallu, hâne: 26. (s. 245a).

Cemaat-ı Ali Kınılu?, hâne: 22. (s. 245a).

Cemaat-ı Öküz?/Önüz, hâne: 6. (s. 245b).

Cemaat-ı Süvagenlü, hâne: 47. (s. 245b).

Cemaat-ı Avşar, hâne: 30. (s. 245b).

Cemaat-ı Avşar-ı diğér, hâne: 12. Haric ez-defter (s. 246a).

Cemaat-ı Karamanlu, hâne: 4. Haric ez-defter (s. 246a).

Cemaat-ı Karamanlu, hâne: 2. Haric ez-defter (s. 246a).

Cemaat-ı Büyük/böyük?, hâne:4. Haric ez-defter (s. 246a).

Cemaat-ı Kulfallu, hâne: 4. Haric ez-defter (s. 246a).

Cemaat-ı Danişmendlü, hâne: 25. Haric ez-defter (s. 246a).

Fî sene:140 000.

Defter-i atıkde zemin yazılıub yüzdeciler kadimden Karaman yüzdecilerindenüz Karaman yüzdesiyle zabt olunuruz deyü el-fazl tahrir eyledikde sahildé bulunup bundan hazır bulunmadığı sebebiyle defterden haric kalmışız deyü yazılmağa tâlib olduklarında yüzdeciler hîn-i tahrirde hazır bulunmamağın mutemed defter alınmak temlik olmayub kendi talepleriyle yazılmışdır. Vilayet-i Haleb ve Diyarbekir ve Dulkadiyriye kalemine zabt olunugelmiş yüzdecilerden bunda kimesne yazılmak vâki olmuş ise talep eylediklerinde "biz Karaman'a yazıldık şimdinden sonra resmimizi Karaman kalemine eda iderüz" didikleri kulları mesmü' olmayasuz rüsûmların kemâkân kadimî sahiblerine eda eyleyeler.

0.2312

ORD. PROF. İSMAIL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN KASTAMONU'DAKİ ÇALIŞMALARI

Mustafa ESKİ*

Özet

İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi hakkında araştırmalar yapmış değerli tarihçilerimizden biridir. 1921-1922 yıllarında Kastamonu Sultanisi'nde tarih öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Açıköz Gazetesi'nde Tarih'le ilgili 65 makalesi ve mizahi nitelikte 52 şiiri yayınlanmıştır. 30 dolayında makalesinde Kastamonu kökenli bilim, sanat, kültür ve devlet adamları hakkında bilgi vermiştir. Bu yazılarını "Kastamonu Meşahiri" başlığı altında yayınlamıştır. Şiirlerinde "Hezardinar" veya "Savcı" takma adını (mahlas) kullanmıştır. Doğu adıyla bir dergi çıkarmış ve bu dergide makaleler yazmıştır. 1922 yılında Kastamonu'nun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısını incelemek üzere Kastamonu İlim Derneği kurulmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı bu derneğin kurucuları arasında yer almış ve tüzüğünü hazırlamıştır.

THE RESEARCH OF SENIOR PROF. İSMAIL HAKKI UZUNÇARŞILI IN KASTAMONU

Absract

İsmail Hakkı Uzunçarşılı; one of our valuable historians who researched Ottoman History. He was a history teacher at the Kastamonu High School between the years 1921-1922. He published 65 articles on history and 52 ironic poems in the Açıköz Newspaper. In about 30 of his articles, he gave information about science, art, culture and statesmen of Kastamonu origins. He published these work under the title "Kastamonu Meşahiri". In his poems, he used the pen-name "Hezardinar" or "Savcı". He brought out journal entitled "Doğu" in which he wrote articles. He founded the scientific society of Kastamonu in 1922 in order to research the socio-cultural and socio-economic structure of Kastamonu. İsmail Hakkı Uzunçarşılı took his place amongst the founder of these society and prepared its statutes.

Araştırmaları ve eserleriyle Türk tarihine büyük hizmetleri geçen Ordinaryüs Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 1889 yılında İstanbul'da doğmuştur. Bütün öğrenim hayatını İstanbul'da geçirmiş ve 1912 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. Daha sonra Kütahya, Kastamonu ve Balıkesir liselerinde öğretmenlik ve idarecilik yapmış, 1928 yılında da Balıkesir Milletvekili seçilmiştir.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 1921-1922 yıllarında Kastamonu Sultanisi'nde tarih öğretmeni olarak görev yapmıştır. Bir yılı aşan görevi esnasında mahallî basın organlarında çok sayıda makale, inceleme ve şiirleri yayınlanmıştır.

* Gazi Üniversitesi, Kastamonu Sağlık Yüksekokulu, 37100, Kastamonu, TÜRKİYE.

ORD. PROF. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN
YAYINLARI

Hazırlayan :

ADNAN SADIK ERZİ

Uzun yıllar süren öğretim faaliyeti ve birkaç kütüphane rafını doldurabilecek sayıda değerli yazı ve eserleri ile, şimdi Türk tarihçilerinin önderi, eski bir deyimle "Reîsü'l-müverrihîn" sıfatını hakkiyle kazanan muhterem hocamız Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın yayın hayatı yarım asrı geçmektedir.

Tesbit edebildiğimize göre muhterem Uzunçarşılı'nın ilk araştırma yazısı 31 Ağustos 1337/1921'de Kastamonu'da *Açık Söz Gazetesi*'nde çıkmıştır¹.

İstanbul Dârülfünûnu Edebiyat Şubesi'ni bitirdikten sonra Kütahya'da öğretmenlikle meslek hayatına atılan (1328/1912) muhterem Uzunçarşılı, bu şehrin işgali üzerine Ankara'ya gelmiş, az sonra Trabzon Sultanisine tarih öğretmeni tayin edilmiştir. Yeni görevi başına giderken uğradığı Kastamonu'da *Açık Söz Gazetesi*'nde eski valiler hakkında yazdığı bir yazı dolayısıyla (Sayı 271, 275) Vali Refet (Canitez)'in nazar-ı dikkatini çekmiş ve burada kalmıştır.

İşte muhterem hocamız uzun ve semereli yayın hayatına bu şehirde Millî Mücadelenin ünlü destekleyicisi *Açık Söz Gazetesi*'nde başlamıştır. Yalnız sağlam tarih bilgisi ve araştırma gücü ile değil, köklü bir edebî kültüre de sahip olan muhterem Uzunçarşılı, bu arada "Hezâr-Dînâr" ve "Savcı" takma adları ile yazdığı şiirlerini de yayınlamağa devam etmiştir. Çoğu mizahî mahiyette olan bu manzûmeler bir divançeyi doldurabilir².

Muhterem Uzunçarşılı, kısa bir süre sonra yine Kastamonu'da 1 Kânun-ı Sâni 1338'de yayınlanmağa başlayan "*Doğu*" dergisinin sorumlu müdürlüğünü yapmış ve bu dergide de değerli yazılar yazmıştır.

¹ Daha önce Kütahya'da bulunduğu sıralarda mahallî gazetelerde yayınlamış olması muhtemel yazıları görülemedi.

² Bu manzûmeler ayrı bir yazımızda tanıtılacaktır.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan,
Ankara, 1976, s. XXI-XLIV. DN120494

19 OCAK 1994

Dergi / Kitap
Kütüphanede mevcuttur

Ord. Prof. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI'NIN
KISA HALTERCÜMESİ *

1888 yılı Ağustos ayının yirmiüçüncü Perşembe günü alaturka saat onbirde Eyüb'de Acıçeşme sokağında sekiz numaralı kendi evimizde doğdum. Babam Uzunçarşılı Mehmed Lâtif Efendi, annem Ratibe Hanımdır.

İlk tahsilimi Nişancı mahalle Mektebinde ve Eyüb'de Bahariye'de İplikhane ilk mektebinde gördükten sonra imtihanla Soğukçeşme Askerî Rüştiyesine girdim. İki sene sonra Bayezid Merkez Rüştiyesine naklettim. 1320 (1904) Ağustosunda Rüştiyeyi bitirip şhadetnâme olarak aynı yıl içinde Mercan İdâdisine (Lisesi) kayd olundum.

Mercan İdâdisi Mercan'da Çifte Saraylar denilen Âli Paşa Konağında idi. Hâlen yerine müteaddid binalar yapılmış olan mektebimiz harem, selâmlık dairelerini hâvi geniş, teferruatlı, yıldızlı bir bina idi. Mektebin müdür muavin, mubassır ve muallim odalarıyla birinci ve ikinci sınıfları birinci ve ikinci şubeleriyle beraber selâmlık kısmında bulunup buradan bir koridorla harem kısmına geçilir, orada da üçüncü ve dördüncü sınıflar bulunur idi.

Ben liseye kayd olduğum tarihte Müdür Ali Rıza Bey isminde bir zat idi. Onun bir müddet sonra vefatı sebebiyle Abdi Bey adında bir müdür tâyin edildi ise de çok durmadan ayrıldı, ve yerine Vefa lisesi müdür muavini Hüseyin Cahid Bey geldi. 1908 İkinci Meşrutiyetin ilânına kadar müdürlükte kaldı. Mektebin disiplini mükemmeldi. Derse ikişer ikişer girilir ve öyle çıkılırdı. Teneffüs serbestti. Teneffüste isteyen talebe sigara içebilirdi. Çeşitli ayak oyunları oynanır, türküler söylenir, düdük çalınca her şey biter, sınıflar ikişer olarak sıraya girer, ser mubassırın işaretleriyle sıra ile hareket edilerek sınıflara girilirdi.

Mektebin inzibat ve idaresi ser mubassır Hacı İbrahim Efendi'nin elinde idi. Uzun boylu seyrekce sakallı, ciddî olan bu zat talebeyi iyi tanırdı ve hareketlere dikkat ederdi. Talebe geçişlerinde önu ilikli dururdu, terbiyeli idi. Sert bir bakışla talebeyi titretirdi.

* Üniversitede en eski talebesi Oktay Aslanapa tarafından hocamızın kendi ağzından ve notlarından aynen yazılmış ve fotoğraflarla zenginleştirilmiştir.

İsmail Hakki Uzunçarşılı'ya
Armağan, Ankara, 1976, s. XIII-XIX

DN:20494

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

19 OCAK 1994

ORDİNARİYÜS PROFESÖR
İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI

HİKMET BAYUR

Ordinaryüs Profesör İsmail Hakkı Uzunçarşılı arkadaşım, Atatürkçe beğenilmiş, değer verilmiş ve sevilmiş bir bilim adamıdır. Onun sofrasında veya başkanlık ettiği toplantılarda inancını gizlemeyen ve değiştirmeyen bir arkadaşı. Görüşü, Atatürk'ün eğilimine uymasa da direnmesini bilirdi. Onun bu içtenliğini değerlendiren Atatürk onu ayrıca bu yüzden de beğenirdi.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Atatürk'ün önem verdiği başlıca yön üzerinde emek harcadı ve iyi sonuç aldı. Tarih yazarlarınca siyasi ve askerlikle ilgili olayları anmakla yetinilmeyip yönetsel, ekonomik ve kültürel yönlere de ağırlık tanınmasını Atatürk çok isterdi; bu ise zor bir işti. İğne ile kuyu kazmak niteliğinde olup büyük emek istemekteydi. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, bu işin Osmanlı'ya ait kısmını üzerine aldı ve pek güzel başardı.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, bir bilim arayıcısında bulunması gereken bütün özellikleri kendinde toplamıştır. Güçlü bir görüş ve sezgi hassasına sahiptir, sağ duyusu çok gelişmiştir; bu hassa ona doğruyu yanlıştan ayırt etmekte büyük bir yardımcıdır. Bulunmuş olduğu görevlerde, T.B.M.M. üyeliğinde ve onun komisyonlarında devlet makinasının nasıl işlediğini iyice kavramıştır. Önceden verilmiş hükümlere bağlanıp incelediği durum ve olayları onların ışığında görmekten sakınmasını bilen bir tarihçidir. Onun bu yoldaki anlayışını yine kendisinin şu sözü iyice belirtir¹: “müşahedelerin tesiri altında kalarak işe biraz da siyâset ve his karıştırarak süratle karar vermek fazla bir cüret ve gayretkeşlik olur ve tabii olarak hiç bir ilmi kıymeti haiz olmaz”.

Üstad tarih yazarken siyasetden ve histen iyice sıyrılmamasını bildiğini vaktiyle İttihat ve Terakki cemiyetine girmiş olmasına rağmen

¹ Osmanlı Devleti Teşkilâtına Methal, Önsöz s. XVI.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya

Armağan, Ankara, 1976, s.1-9.

DN:20494

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

1-9 OCAK 1994

Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayınları No : 5

20.000.-

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı

İsmail Hakkı Uzunçarşılı

14 EKİM 1988

KASTAMONU MEŞÂHİRİ

Yayına Hazırlayan
Mustafa ESKİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Denetbaş No:	16707
Faslıf No:	923 UZU.K

Ankara - 1990

Hayatını Osmanlı Tarihi'ne vakfetti ve o yolda öldü

Uzunçarşılı
1925'te ve
1970'lerde
son
günlerinde.

Ordinaryüs Profesör İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Cumhuriyet döneminde yetişen en büyük Osmanlı tarihçimizdi ve eserleriyle tarihçilikte bir çığır açtı. Bugün 'modern tarihçilik' safkasıyla Uzunçarşılı'yı beğenmeyen ve sadece unvanları 'tarihçi' olan bazı kişiler için, Uzunçarşılı'nın eserleri aşılmaz bir dağ gibidir. Hayatını Osmanlı tarihine vakfeden bu büyük âlim, 89 yaşındayken Topkapı Sarayı'nın Arşivi'nde belgeler üzerinde çalışırken öldü...

■ Haşim ŞAHİN

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 1888'in 23 Ağustos günü Eyüp'te doğdu. İlk öğretimini Nişanca Mahalle Mektebi ile Bahariye'deki İplikhane Mektebi'nde tamamladıktan sonra Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ne girdi. Rüştiye'yi bitirdiği 1904 yılında Mercan Lisesi'ne; 1910'da da eski adı 'Darülfünun' olan şimdiki İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'ne gitti. Üniversite yıllarında her gün, Eyüp'teki evinden Beyazıt'taki okuluna yürüyerek gidip geliyor ve bütün zorluklara meydan okumaya kararlı bir yaşam tarzını benimseyeceğinin mesajını veriyordu. Üniversitede okuduğu dönemde Abdurrahman Şeref Bey, Ali Ekrem Bey, Mehmed Akif Bey, İsmail Hakkı İzmirli, Hamdullah Suphi Bey, Ahmed Mithat Efendi, Şehbenderzâde Hilmi Bey ve Ahmed Hikmet Bey gibi değerli hocalardan dersler aldı.

Fakültenin üçüncü sınıfına geldiğinde, içinde 'hoca olup kürsüye çıkma hevesi doğunca' bu uğurda çalışmaya başladı. Okulunu bitirdikten sonra, 1912'de Kütahya İdadisi'nin tarih-coğrafya

hocalığına tayin edilerek hedefinin ilk aşamasını yerine getirdi. Bu ilk görevine başlamak üzere, annesiyle birlikte, trenle Eskişehir üzerinden Kütahya'ya geldi ve belediyenin yakınında bugün eski lise olarak bilinen taş binada meslek hayatına atıldı. Uzunçarşılı'nın Kütahya'daki görevi sekiz yıl, yani şehir 30 Temmuz 1921'de Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilinceye kadar devam etti. Bu sekiz yıl boyunca şehrin tarihi ile ilgili incelemelerde ve araştırmalarda bulunmayı da ihmal etmedi. Milli Mücadele başladığı sırada 'fahri raportör' sıfatıyla Kuva-ı Seyyare'de görev aldı.

ŞİİR BİLE YAZMIŞTI

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Yunan işgalinden sonra Kütahya'dan ayrılmak zorunda kalınca yeni görev yerini öğrenmek amacıyla Ankara'ya geldi ve Milli Hükümet tarafından 1922 Ocak'ında Trabzon Lisesi tarih öğretmenliğine atandı.

Yeni görevine başlamak için İnebolu üzerinden Kastamonu'ya geldi. Burada kaldığı sürede yerel

'Açıksöz' gazetesinde yazılar yazmaya başladı. Tam bu sırada Kastamonu'ya Refet Bey (Canitez) adında yeni bir vali gelmiş ve Uzunçarşılı'nın 'Eski valilerin nasıl göreve geldiklerine dair' adlı yazısını çok beğenmişti. Vali, Uzunçarşılı'yı Trabzon'a gitmekten vazgeçirerek boş bulunan Kastamonu Lisesi tarih öğretmenliği kadrosunda göreve başlamasını sağladı. Aslında, Uzunçarşılı'nın bizzat kendisi de Kastamonu'yu çok beğenmişti ve burada kalmak istiyordu. Açıksöz gazetesinin yayın kuruluşunu oluşturan İsmail Habib, Abdülhah Nuri ve Hasan Fehmi gibi aydın bir zümrenin varlığı, üstelik gazete vasıtasıyla neşriyatın mümkün olması, kendini göstermesi bakımından önemli bir fırsattı.

Uzunçarşılı, Kastamonu'da görev yaptığı bir buçuk yıllık süre zarfında Açıksöz gazetesinde bölgenin meşhurları ile ilgili yazılar yazdı. 1922 yılında 'Doğu' isimli bir dergi çıkardı ve yayın müdürlüğünü yaptı. Bu faaliyetlerinin yanısıra hem Açıksöz gazetesinde, hem de Doğu dergisinde 'Hezar-Dinar' ve 'Savcı' mahlaslarıyla şiirler de yazıyordu.

Milli zafere kadar Kastamonu'da öğretmenlik, muavinlik ve gazete muharrirliği yaptıktan sonra,

و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۷۹؛ هدیه العارفین، ۳۹/۱ - ۴۰

Catalogue of the Turkish manuscripts in the British museum, 115; *Topkapı sarayı müzesi*, 1/480-481; *Türk dili ve edebiyati ansiklopedisi*, 4/325-326; *Türk edebiyati ansiklopedisi*, 3/669, 813.

رسولی

حقی اوزون چارشیلی (Haqqı Uzunçarşılı, (haq.qi.u.zun.çar.şī.li), استانبول ۱۸۸۸ - ۱۹۷۷م، تاریخ‌نگار، پژوهشگر و شاعر ترکیه. تحصیلات مقدماتی را در مدرسه‌های محلّه نشانجی و بهاریه ایوب به پایان رساند. پس از موفقیت در آزمون ورودی به رشدیّه نظامی راه یافت و دو سال بعد به رشدیّه مرکزی بایزید منتقل شد. در ۱۹۰۴م، دوره رشدیّه نظامی را به پایان رساند و گواهینامه گرفت. در همان سال در اعدادیه مرجان ثبت نام کرد و پس از پایان دوره این مدرسه، در ۱۹۱۰م به دانشگاه راه یافت و در رشته ادبیات به تحصیل پرداخت. پس از به پایان رساندن تحصیلات دانشگاهی، به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و در سمت دبیر تاریخ و جغرافیا، در شهر کوتاهیه، به کار سرگرم شد. در ۱۹۲۱م که کوتاهیه به تسخیر نیروهای یونانی درآمد حقی ناگزیر آنجا را ترک کرد و ابتدا به اسکی شهر و سپس به آنکارا رفت. در ۱۹۲۲م در سمت دبیر تاریخ، از آنکارا به طرابزون منتقل شد. وی در راه آنکارا به طرابزون، در قسطنطنیه، نخستین مقاله‌اش را در روزنامه آچیق‌سوز به چاپ رساند و به همین سبب، به پیشنهاد مقامات اداره فرهنگ قسطنطنیه، در این شهر ماندگار شد و به تدریس تاریخ پرداخت. وی در قسطنطنیه، در روزنامه آچیق‌سوز مقالات بسیاری با نام معلم اسماعیل حقی به چاپ رساند. در همان سال به قراسی (بالکسیر) انتقال یافت و مدیر مدرسه آن شهر شد. حقی در آنجا نیز مقاله‌ها و آثار تاریخی و مشاهیر قراسی نوشت و منتشر کرد. در ۱۹۲۷م، نماینده برگزیده مردم قراسی در مجلس مبعوثان بود و همزمان در دانشکده ادبیات استانبول، در رشته تاریخ، تدریس می‌کرد. وی پس از تشکیل انجمن تاریخ ترک، به عضویت این انجمن درآمد و برای خبرنگارانه ارگان رسمی این انجمن مقاله‌های بسیاری نوشت.

سپس همین انجمن، نگارش تاریخ عثمانی را از آغاز تا ۱۷۸۹م به وی و از ۱۷۸۹م به بعد را به انور ضیا کارال و حکمت بایور واگذار کرد. اسماعیل حقی در ۱۹۳۲م به رتبه استادی در رشته تاریخ دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول ارتقا یافت و تا ۱۹۳۸م این سمت را عهده‌دار بود. سپس، با توجه به تخصص و آثار فراوانی که منتشر کرد، استاد برگزیده و ممتاز دانشگاه استانبول شد. وی چندی نیز سردبیری روزنامه دوغو (شرق) را عهده‌دار بود و بسیاری از مقاله‌های تاریخی خود را در این روزنامه به چاپ رساند. همچنین، اسماعیل حقی از طبع و ذوق سرشار شاعری برخوردار بود و زمانی که با روزنامه آچیق‌سوز همکاری داشت، افزون بر مقاله‌های تاریخی، اشعاری نیز که بیش‌تر جنبه هزل و هجو داشت، در این روزنامه به چاپ رساند، چنان‌که «مجموعه آن‌ها می‌تواند دیوان کوچکی را دربرگیرد». وی از پرکارترین تاریخ‌نگاران و محققان ترک است و آثار فراوانی از کتاب و مقاله تألیف کرده و به چاپ رسانده است. از آثارش: تاریخ کوتاهیه که آن را در طی اقامتش در کوتاهیه نوشت و وزارت فرهنگ آن را به چاپ رساند و به سبب تألیف این کتاب مجلس عمومی شهر کوتاهیه به او لقب افتخاری همشهری داد؛ تاریخ سیواس که مؤلف زمانی که بازرس وزارت فرهنگ در سیواس بود، اطلاعات، اسناد و مدارک لازم را در این باره گردآوری کرد و آن را نوشت. این اثر نیز در وزارت فرهنگ چاپ شده است؛ کتیبه‌ها در دو جلد (۱۹۲۷، ۱۹۲۹م)؛ امیرنشین‌های آناتولی و دولت‌های قراقویونلوها و آق‌قویونلوها که نتیجه گردآوری اسناد و مدارکی از بایگانی نخست‌وزیری و کتابخانه موزه تویقاپوسرای استانبول است؛ مدخلی بر تاریخ عثمانی که در انجمن تاریخ ترک به چاپ رسیده است؛ مدخلی بر تشکیلات دولت عثمانی که نگاهی کلی بر تشکیلات دولت‌های سلجوقیان بزرگ، سلجوقیان آناتولی، امیرنشین‌های آناتولی، ایلیخانان، قراقویونلوها، آق‌قویونلوها و مملوک‌ها است (۱۹۴۱م)؛ اجاق‌های قیوقلی در تشکیلات دولت عثمانی در دو جلد (۱۹۴۳، ۱۹۴۴م)؛ تشکیلات دربار عثمانیان (۱۹۴۵م)؛ اسنادی درباره توفیق مدحت پاشا و رشدی پاشا (۱۹۴۶م)؛ تاریخ عثمانی در چهار جلد (۱۹۴۷ - ۱۹۵۹م) که بزرگ‌ترین و مهم‌ترین اثر اسماعیل حقی است و به سبب به دست دادن اطلاعاتی منسجم و کمیاب درباره تاریخ امپراتوری عثمانی از اهمیت فراوان برخوردار

و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۷۹؛ هدیه العارفین، ۳۹/۱ - ۴۰

Catalogue of the Turkish manuscripts in the British museum, 115; *Topkapı sarayı müzesi*, 1/480-481; *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*, 4/325-326; *Türk edebiyatı ansiklopedisi*, 3/669, 813.

رسولی

حقی اوزون چارشیلی (Hakki Uzunçarşılı, (haq.qi.u.zun.çar.şī.li) استانبول ۱۸۸۸ - ۱۹۷۷م، تاریخ‌نگار، پژوهشگر و اسماعیل، تحصیلات مقدماتی را در مدرسه‌های محله نشانجی و بهاریه ایوب به پایان رساند. پس از موفقیت در آزمون ورودی به رشديه نظامی راه یافت و دو سال بعد به رشديه مرکزی بایزید منتقل شد. در ۱۹۰۴م، دوره رشديه نظامی را به پایان رساند و گواهینامه گرفت. در همان سال در اعدادیه مرجان ثبت نام کرد و پس از پایان دوره این مدرسه، در ۱۹۱۰م به دانشگاه راه یافت و در رشته ادبیات به تحصیل پرداخت. پس از به پایان رساندن تحصیلات دانشگاهی، به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و در سمت دبیر تاریخ و جغرافیا، در شهر کوتاهیه، به کنار سرگرم شد. در ۱۹۲۱م که کوتاهیه به تسخیر نیروهای یونانی درآمد حقی ناگزیر آنجا را ترک کرد و ابتدا به اسکی شهر و سپس به آنکارا رفت. در ۱۹۲۲م در سمت دبیر تاریخ، از آنکارا به طرابزون منتقل شد. وی در راه آنکارا به طرابزون، در قسطنطنیه، نخستین مقاله‌اش را در روزنامه آچیق‌سوز به چاپ رساند و به همین سبب، به پیشنهاد مقامات اداره فرهنگ قسطنطنیه، در این شهر ماندگار شد و به تدریس تاریخ پرداخت. وی در قسطنطنیه، در روزنامه آچیق‌سوز مقالات بسیاری با نام معلم اسماعیل حقی به چاپ رساند. در همان سال به قراسی (بالکسیر) انتقال یافت و مدیر مدرسه آن شهر شد. حقی در آنجا نیز مقاله‌ها و آثاری درباره تاریخچه و مشاهیر قراسی نوشت و منتشر کرد. در ۱۹۲۷م، نماینده برگزیده مردم قراسی در مجلس مبعوثان بود و همزمان در دانشکده ادبیات استانبول، در رشته تاریخ، تدریس می‌کرد. وی پس از تشکیل انجمن تاریخ ترک، به عضویت این انجمن درآمد و برای خبرنگارانه ارگان رسمی این انجمن مقاله‌های بسیاری نوشت.

سپس همین انجمن، نگارش تاریخ عثمانی را از آغاز تا ۱۷۸۹م به وی و از ۱۷۸۹م به بعد را به انور ضیا کارال و حکمت بایور واگذار کرد. اسماعیل حقی در ۱۹۳۲م به رتبه استادی در رشته تاریخ دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول ارتقا یافت و تا ۱۹۳۸م این سمت را عهده‌دار بود. سپس، با توجه به تخصص و آثار فراوانی که منتشر کرد، استاد برگزیده و ممتاز دانشگاه استانبول شد. وی چندی نیز سردبیری روزنامه دوغو (شرق) را عهده‌دار بود و بسیاری از مقاله‌های تاریخی خود را در این روزنامه به چاپ رساند. همچنین، اسماعیل حقی از طبع و ذوق سرشار شاعری برخوردار بود و زمانی که با روزنامه آچیق‌سوز همکاری داشت، افزون بر مقاله‌های تاریخی، اشعاری نیز که بیش‌تر جنبه هزل و هجو داشت، در این روزنامه به چاپ رساند، چنان‌که «مجموعه آن‌ها می‌تواند دیوان کوچکی را دربرگیرد». وی از پرکارترین تاریخ‌نگاران و محققان ترک است و آثار فراوانی از کتاب و مقاله تألیف کرده و به چاپ رسانده است. از آثارش: تاریخ کوتاهیه که آن را در طی اقامتش در کوتاهیه نوشت و وزارت فرهنگ آن را به چاپ رساند و به سبب تألیف این کتاب مجلس عمومی شهر کوتاهیه به او لقب افتخاری همشهری داد؛ تاریخ سیواس که مؤلف زمانی که بازرس وزارت فرهنگ در سیواس بود، اطلاعات، اسناد و مدارک لازم را در این باره گردآوری کرد و آن را نوشت. این اثر نیز در وزارت فرهنگ چاپ شده است؛ کتیبه‌ها در دو جلد (۱۹۲۷، ۱۹۲۹م)؛ امیرنشین‌های آناتولی و دولت‌های قراقویونلوها و آق‌قویونلوها که نتیجه گردآوری اسناد و مدارکی از بایگانی نخست‌وزیری و کتابخانه موزه توقیاطوسرای استانبول است؛ مدخلی بر تاریخ عثمانی که در انجمن تاریخ ترک به چاپ رسیده است؛ مدخلی بر تشکیلات دولت عثمانی که نگاه‌های کلی بر تشکیلات دولت‌های سلجوقیان بزرگ، سلجوقیان آناتولی، امیرنشین‌های آناتولی، ایلخانان، قراقویونلوها، آق‌قویونلوها و مملوک‌ها است (۱۹۴۱م)؛ اجاق‌های قوقلی در تشکیلات دولت عثمانی در دو جلد (۱۹۴۳، ۱۹۴۴م)؛ تشکیلات دربار عثمانیان (۱۹۴۵م)؛ اسنادی درباره توقیف مدحت پاشا و رشدی پاشا (۱۹۴۶م)؛ تاریخ عثمانی در چهار جلد (۱۹۴۷ - ۱۹۵۹م) که بزرگ‌ترین و مهم‌ترین اثر اسماعیل حقی است و به سبب به دست دادن اطلاعاتی متسجم و کمیاب درباره تاریخ امپراتوری عثمانی از اهمیت فراوان برخوردار